

14 juni 1960

U 7234/60 - C 46 - P1/PS9.

F 19914/17

Land: Groot-Brittannië.
Onderwerp: De crisis in de Labourpartij.
Referenties:
Datum van waarneming: Juni 1960.
Bron: Betrouwbaar.
Informanten: Gezaghebbende Britse politici.

Opmerkingen:

Verzonden aan: de Minister van Buitenlandse Zaken.

Aan Zijne Excellentie Prof. Dr. J.E. de QUAY
Minister-President

Plein 23

's-GRAVENHAGE.

Groot-Brittannië

DE CRISIS IN DE LABOURPARTIJ

In de eerste dagen van juni is er een wending van beslissende aard gekomen in de partijconflicten van Labour over de eenzijdige afschaffing van kernwapens. Deze wending draagt een persoonlijk karakter. Was er voorheen sprake van een meningsverschil tussen GAITSKELL en Frank COUSINS, de leider van de grote transportarbeidersbond, over het defensiebeleid van Labour, nu is er sprake van een dermate hevige persoonlijke vijandige gezindheid van deze twee personen, dat er volgens degenen die de besloten vergadering van de Labourleiders op 1 juni hebben bijgewoond, van een onherstelbare breuk gesproken kan worden. Er zijn zeer hoge woorden gevallen tussen GAITSKELL en COUSINS. Gedeeltelijk was de uitbarsting het gevolg van een samenloop van omstandigheden. De commissie van vier Lagerhuisleden, die een ontwerp defensieprogramma zouden samenstellen, wisten van tevoren dat Frank COUSINS niet bereid was toe te stemmen in een defensieprogramma gebaseerd op het bezit en gebruik van de kernwapens. Zij hadden derhalve een ontmoeting met COUSINS en stelden hem op de hoogte van het programma-ontwerp dat zij op het oog hadden. Dit ontwerp, waarvan de tekst vanzelfsprekend niet is gepubliceerd, was een compromis dat COUSINS acceptabel verklaarde. Hij had er namelijk geen bezwaren tegen dat het defensiebeleid op voortgezette medewerking binnen de N.A.V.O. gebaseerd zou worden (een standpunt dat volgens vele leden van Labour onhoudbaar is, aangezien dit zou inhouden dat Brittannië de Amerikaanse bases moest blijven accepteren). Toen het ontwerp door de leiders van de fractie en de vakbonden in behandeling werd genomen, verklaarde GAITSKELL, die niet wist dat COUSINS van tevoren over het ontwerp geraadpleegd was, onmiddellijk dat gestipuleerd moest worden,

dat een verplichting tot samenwerking met de N.A.V.O. niet voldoende was, maar dat ook gestipuleerd moest worden, dat de N.A.V.O. kernwapens ter beschikking moest hebben. Hierop volgde een felle persoonlijke aanval van COUSINS op GAITSKELL. GAITSKELL reageerde bijna even fel, en het resultaat was, dat een meningsverschil van politieke aard veranderde in onverzoenlijke vijandschap tussen de leider van de partij en de leider van Englands machtigste bond.

Ook verder droeg de bijeenkomst een hoogst onaangenaam karakter, en GAITSKELL kreeg ruzie met enigen van zijn naaste medewerkers, toen hij eiste dat in het defensieprogramma ook een belofte zou worden opgenomen dat een Labourregering van de nationale dienstplicht zou afzien. Hierop dreigde CROSSMAN, een van de vier samenstellers van het ontwerp, de vergadering te verlaten. En de officiële woordvoerder van de Labourfractie voor Defensie, BROWN, eveneens tot de opstellers van het ontwerp behorend, verklaarde dat hij zou weigeren zijn handtekening te plaatsen onder een programma waarin de door GAITSKELL voorgestelde belofte werd opgenomen en dat hij niet langer officieel woordvoerder zou blijven, indien GAITSKELL's voorstel niet werd verworpen.

Tot kort voor deze grote ruzie bestond er nog hoop, dat men een compromis tussen de unilateralisten en hun tegenstanders zou kunnen bereiken, een compromis dat in de vorm van een motie aan de jaarvergadering van Labour zou kunnen worden voorgelegd in oktober a.s. en dat met een aanzienlijke meerderheid van stammen zou worden aangenomen. Nu is deze mogelijkheid voorbij. COUSINS is niet langer bereid te schipperen en evenmin om er aan mede te werken unilateralistische moties van de conferentie-agenda verwijderd te houden.

Een scherp conflict op de conferentie is niet meer te vermijden, vooral omdat zich ook in andere opzichten de meningsverschillen hebben toegespitst tot zelfs binnen de leiding van de Labourfractie. GAITSKELL heeft namelijk de laatste tijd herhaaldelijk, zowel in besloten kring als in het publiek, het standpunt verdedigd, dat de politieke partij, d.w.z. de fracties in Hoger- en Lagerhuis, zich niet door politieke besluiten van de jaarlijkse conferentie kunnen laten binden, zelfs niet als de partij niet aan de macht is. Dit standpunt is gebaseerd op het onloochenbare feit dat de vakbonden 80% van de stemmen bezitten op de jaarlijkse conferentie en dat derhalve de vakbonden kunnen dicteren welke politiek door de fractie moet worden gevolgd, welke laatste evenwel zich in het parlement bevindt krachtens een mandaat van de kiezers en niet van de vakbonden. Zolang de vakbonden de Labourleiding niet in de weg liepen (en tot voor kort was dit het geval en kon zelfs de leiding van de fractie rekenen op de steun van de vakbonden tegen de politieke linkervleugel van de partij) bestond er geen gevaar. Maar nu is een situatie ontstaan, waarin de vakbonden zich, althans op het terrein van defensie, een eigen politiek aanmeten.

GAITSKELL heeft definitief besloten zijn post als leider op te geven, indien hij geforceerd wordt een politiek te volgen waarmee hij niet instemt. Maar hij is lang niet het enige lid van de fractie dat er zo over denkt. En indien een toestand ontstaat waarin de meerderheid van de vakbonden zou trachten zijn wil aan de partij op te leggen, zouden velen en waarschijnlijk de meerderheid van de fractie zich op hun electoraal mandaat beroepen en weigeren bevelen van de bonden te accepteren. Dit zou betekenen, dat de partij uiteen zou vallen en de oude band met de bonden verbroken zou worden.

De resterende politieke partij zou derhalve verstoken zijn van zowel van de politieke als de financiële steun van de vakbonden en tot de ondergang zijn gedoemd. Het feit dat de meeste vakbondvertegenwoordigers in het Lagerhuis de bonden trouw zouden blijven, omdat zij hun Lagerhuiszetel aan de bonden danken, alsmede hun verkiezingskosten en een jaarlijkse extra toelage, maakt geen verschil. Want de meeste van deze zetels zijn niet anders dan verkapte bondspensioenen en zijn voorbestemd voor degenen die niet langer geschikt geacht worden voor een leidende positie in de bonden zelf, met andere woorden tweederangskrachten en soms bijna politiek onmondigen.

Menig vakverenigingsleider ziet wat er op het spel staat en zou gaarne willen vermijden, dat het conflict in oktober op de spits gedreven wordt. Maar hiervoor is nodig, dat GAITSKELL op volkomen eenstemmigheid in de leiding van de fractie in het Lagerhuis, d.w.z. in het "Shadow Cabinet", kan rekenen. En die eenheid bestaat niet. ROBENS, officieel woordvoerder voor arbeidszaken, is de mening toegedaan, dat de fractie in tijd van oppositie de politieke opdrachten van de jaarlijkse conferentie heeft te accepteren. Van twee andere leden van het "Shadow Cabinet" wordt vermoed, dat zij deze opvatting delen.

Gezaghebbende Britse politieke waarnemers zijn het er over eens, dat dit de ergste crisis is welke Labour sedert de oorlog heeft gekend, een crisis die zou kunnen leiden tot de ondergang van Labour in zijn huidige vorm en de geleidelijke vorming van een nieuwe partij, waarin de radicale elementen onder de socialisten en liberalen zich zouden kunnen verenigen in de hoop op de duur een alternatief te kunnen vormen voor een conservatief regime.